CE SE ÎNTÎMPLĂ AZI ÎN MOLDOVA

Interviu cu Președintele republicii

Situația social-politică complicată, în care se află azi Moldova, continuă a fi alarmantă. După ce în august în raioanele de stepă ale Bugeacului a fost declarată crearea republicii găgăuze, iar în septembrie în stînga Nistrului — a republicii nistrene, s-a pomenit în pericol însăși existența R.S.S. Moldova ca stat suveran unitar. Încordarea se întețește, încercările de a susține un dialog deocamdată-s zadarnice. Presa republicană a publicat Legea cu privire la regimul de stare excepțională și la formele speciale de administrare, la Comrat și Tiraspol au fost anunțate termenele alegerilor în viitoarele Soviete Supreme ale republicilor independente de R.S.S. Moldova.

Mai dăunăzi ziarele au publicat Adresarea lui M. Gorbaciov către poporul Moldovei. Va deveni oare ea un factor ponderabil, capabil să ajute la stabilizarea situației din republică? «Bunul simț ne spune că ar trebui să devină», — consideră Președintele R.S.S. Moldova Mircea Ion SNEGUR în convorbirea sa cu corespondentul ziarului «Izvestia» E. Condratov, reprodusă mai jos.

— Pe ce se bazează convingerea Dvs., domnule Snegur? Că doar în Adresarea lui Gorbaciov nu e nici un cuvînt despre caracterul nelegitim al formării republicii găgăuze și celei nistrene. De ele nici măcar nu se pomenește.

— Cu toate acestea, consider, Președintele U.R.S.S. a înmormîntat speranțele separatiștilor că pretențiile lor ar putea fi sprijinite. El s-a exprimat fără echivoc: orice probleme pot fi soluționate astăzi numai pe cale legală, păstrînduse integritatea republicii. Anume despre aceasta — despre respectarea legii, despre garanțiile unității Moldovei — vorbim în repetate rînduri și noi, încercînd să-i convingem pe separatiști să se dezică de ideile lor distructive. Poporul Moldovei nu se va împăca niciclnd cu aceea că țara sa, care abia și-a proclamat suveranitatea și și-a obținut mult rîvnita statalitate, să se pomenească iarăși față în față cu primejdia dezmembrării teritoriului, după cum s-a mai întîmplat nu o dată în istoria sa.

— Potrivit unor publicații din ziarele locale, forțele acestea sînt «dirijate din centru». Dar nimeni nu precizează ce se subînțelege prin acest centru, care se opune ca Moldova să obțină suveranitate. Ce-i drept, uneori se strecoară aluzia directă — Gorbaciov.

— După cum am mai spus, Președintele U.R.S.S. și-a exprimat poziția, și asta ne inspiră încredere. Dar aceasta nu înseamnă că în țară nu există forțe care rîvnesc să mențină într-o stare intactă acel conglomerat politico-administrativ, precum a fost pînă acuma Uniunea noastră. Evenimentele din Moldova reflectă într-o anumită măsură plasarea forțelor politice din țară. Deloc întîmplător e faptul că printre liderii așazisei republici nistrene se află foști și actuali conducători de întreprinderi unionale, pentru care viitorul proces al deetalizării economiei în Moldova e ca tăișul cuțitului. Ei se vor pune luntre și punte, vor lupta din răsputeri pentru păstrarea vechii structuri ministerial-departamentale, centralizate a economiei, care a dus la criză țara, Moldova în special. Ei se simțeau în acest sistem ca peștele în apă, viitorul nu poate să nu-i sperie. Urmărind interese meschine, ei agită în fel și chip clasa muncitoare, care, s-ar părea, ar trebui să fie cointeresată în primenirile social-economice radicale, deoarece ea nu mai poate trăi ca pînă acuma. Asemenea forțe antirestructuriste sînt pretutindeni. Sprijin le este blocul partinico-economico-birocratic, care în ultimul timp s-a consolidat și care pînă mai ieri era atotputernic. În prezent el se zbate din răsputeri pentru posturile de comandă.

— Dacă ar fi numai aceștia, domnule Snegur. E una cînd în opoziția srtucturilor puterii de stat republicane se afla cîțiva politicieni și e alta cînd în spatele lor se găsesc mii și mii de orășeni și săteni, îngrijorați nu atît de destinele economiei, cît de lezarea drepturilor și libertăților personalității. Să ne amintim: zilele de zbucium au început în Moldova odată cu grevele politice, motivate prin legile cu privire la limbă, considerate de către populația rusofonă ca discriminatorii.

— Mai întîi s-ar cuveni să ne dumerim, ce și pe cine au lezat legile despre limbă, adoptate de parlamentul Moldovei. Nu cred că ar fi just să considerăm anticonstituțională cerința înaintată de lege conducătorilor — de a cunoaște limbile moldovenească și rusă. Față de sublaternii lor lucrul acesta este anume un pas democratic. Un conducător e obligat să posede limba de stat și atunci cînd comunică cu organele de stat din Moldova. În nici un caz nu mai poate fi tolerată situația discriminatorie pentru moldoveni, cînd limba lor maternă era bună doar «pentru casă, pentru familie», iar la lucru se folosea numai rusa. Mai bine să pună mîna unii pe manuale. E greu? Rămîne puțin timp liber? Desigur, dar e necesar. Cît privește specialiștii de rînd și lucrătorii care au de-a face cu deservirea populației, lor le este de ajuns să posede ambele limbi în vo-

(Sfîrșit în pag. 3).

CE SE ÎNTÎMPLĂ AZI ÎN MOLDOVA

(Sfîrşit).

lumul necesar pentru a-şi exercita obligaţiile de serviciu. Şi asta e just.

— **Dar astăzi, după cîte ştiu, în Moldova nu se prea ia în consideraţie faptul că legile despre limbi prevăd pentru perioada de tranziţie la bilingvizmul real cinci—şase ani. Chiar acum multe departamente îşi întocmesc documentaţia de serviciu numai în moldovenеşte. Pînă la susţinerea «examenului la rang» mai este cineva caută să se debaraseze de specialiştii care nu posedă limba de stat; pînă şi unii care au început să studieze limba moldovenească se lasă de ocupaţia aceasta, convingîndu-se că termenele stabilite de lege nu sînt decît o formalitate, iar legea ca atare serveşte doar ca mijloc de a elimina pe nemoldoveni.**

— Cum se poate interpreta astfel o lege care a dat poporului moldovenesc speranţa în renaşterea limbii şi culturii sale? Ştim, sînt unele cazuri de anticipare a evenimentelor şi chestiunea în cauză a fost examinată de o comisie specială. Controlul trebuie intensificat. «Străduinţa lingvistică», de care vorbiţi, nu întotdeauna e de folos, ea îi dezorientează pe oameni. Despre aceasta trebuie să vorbim direct şi să nu admitem astfel discreditarea actelor noastre legislative. Dar ne pune în gardă şi altceva. Mulţi, fără a pătrunde esenţa legii, resping categoric dezideratele ei. Mai mult chiar — o asemenea atitudine se manifestă nu numai faţă de lege, dar şi faţă de însuşi limba moldovenească, faţă de purtătorii ei. Doar nu-s rare cazurile cînd sînt pîngărite şcolile moldoveneşti, inscripţiile în grafie latină, monumentele clasicilor literaturii noastre.

— **Să admitem că se vor acesta se face numai pe cale parlamentară, dar nu prin mitinguri şi greve. Lipsa de respect faţă de legi duce neapărat la anarhie, la destrămarea statalităţii.**

— **Deci nu negaţi posibilitatea unor compromisuri raţionale pe viitor? Căci anume la aşa ceva Preşedintele U.R.S.S. îndemna poporul moldovenesc — la căutarea cu răbdare a consensului şi a soluţiilor reciproc acceptabile pe baza egalităţii de drepturi şi de libertăţi ale omului.**

— Depinde ce se presupune prin baza pentru compromisuri. Cred că unele cauze se provoacă, contradicţiile vor dispărea de la sine. Să zicem, odată cu aprobarea stemei naţionale pe Drapelul de stat al R.S.S. Moldova nu vor mai exista temeiuri pentru afirmaţia că acesta, chipurile, e drapelul unei alte ţări. S-a găsit drept raţional să nu ne grăbim cu trecerea tuturor ziarelor moldoveneşti la alfabetul latin — pentru o asemenea trecere e nevoie de anumit timp. Sper că noua diviziune administrativă a Moldovei, în curs de elaborare, ne va permite să diferenţiem într-un fel zonele republicii — respectiv va fi mai lesne să ţinem cont de particularităţile lor. Apropo, la sesiunea Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova s-a vorbit despre posibilitatea creării unei unităţi administrative unde prevalează populaţia găgăuză, şi unde ar putea fi create condiţii optime pentru dezvoltarea limbii şi culturii acestei poporaţii. Din păcate, ideea a fost luată în unghii de către autonomiştii convinşi, care continuă să intimideze oamenii cu sperietoarea «românizării» Moldovei.

— **Credeţi că n-au temei?**

— Ştiţi, au demagogii un procedeu îndrăgit — atribuie oponentului idei care nu-i aparţin, iar apoi îl înfierează. În pofida faptului că şi eu, şi prim-ministrul Mircea Druc

— **Dacă se are în vedere unitatea de scopuri, comunitatea de destine ale tuturor moldovenilor, ucrainenilor, găgăuzilor, bulgarilor, evreilor, care trăiesc în republică, atunci are rost oare să se sublinieze atît de des prioritatea intereselor «populaţiei băştinaşe», precum o face presa moldovenească? Nemoldovenii, ai căror strămoşi s-au aşezat aici cu traiul de zeci, ba chiar şi sute de ani în urmă, nu doresc să se considere venetici de mîna a doua, chiar şi acei care au sosit nu demult — cu ce sînt ei de vină? Că doar principalul document al întregii lumi democratice — Declaraţia generală a drepturilor omului — consfinţeşte egalitatea deplină a oamenilor de orice naţionalitate şi rasa, supremaţia valorilor general-umane asupra oricăror altor interese. Apropo, însăşi istoria Moldovei e o dovadă elocventă, secole în şir conlocuiesc în buna înţelegere oameni de diferite naţionalităţi.**

— E adevărat, desigur, şi nimeni nu poate spune că moldovenii nu sînt ospitalieri, dar nici un popor n-ar trebui să se piardă dizolvîndu-se în amestecul de neamuri şi graiuri. Să fim sinceri: nimeni în afară de moldoveni nu se va îngriji de salvarea limbii, culturii, tradiţiilor lor. De aceea în republica ce poartă numele poporului său noţiunea «moldovenesc» va răsuna mai tare şi mai des decît oricare altele. Şi de bună seamă, nu trebuie să se supere pentru aceasta nici ruşii, nici găgăuzii, nici ucrainenii. Poate că lucrul acesta este oarecum neobişnuit — doar abia de vreo doi ani moldovenii au îndrăznit să-şi spună durerile cu glas tare, fără a se teme că vor fi condamnaţi şi pedepsiţi de «internaţionaliştii» din conducere şi abia de la o vreme încoace li s-a permis să vorbească deschis de comunitatea lor de limbă, cultură în republica ce poartă numele poporului său noţiunea «moldovenesc» va răsuna mai tare şi mai des decît oricare altele. Şi de bună seamă, nu trebuie să se supere pentru aceasta nici ruşii, nici găgăuzii, nici ucrainenii. Poate că lucrul acesta este oarecum neobişnuit — doar abia de vreo doi ani moldovenii au îndrăznit să-şi spună durerile cu glas tare, fără a se teme că vor fi condamnaţi şi pedepsiţi de «internaţionaliştii» din conducere şi abia de la o vreme încoace li s-a permis să vorbească deschis de comunitatea lor de limbă, cultură

.cază drepturile. Referendumurile de acolo au fost anulate de parlamentul Moldovei ca nelegitime. Fie că de iure ele nu concordă cu constituţia republicii, dar parcă rezultatele lor nu exprimă voinţa a mii şi mii — nu, nu de politicieni, ci de oameni simpli, cum se spune?

— Vă răspund la întrebare printr-o întrebare: da parcă putem soluţiona destinul integrităţii unui stat suveran prin chestionarea locuitorilor unui oraş ori sat? Şi dacă am proceda acum la un referendum atotrepublican în problema: să fie sau să nu fie Moldova unitară? Poate oare exista măcar un pic de îndoială că majoritatea covîrşitoare va răspunde: da, să fie! Să ne imaginăm pentru o clipă că fiecare Soviet sătesc va începe să hotărască la adunări, dacă face să se supună legilor şi deciziilor autorităţilor, cu ce ne alegem? Statul, pur şi simplu, va înceta să mai existe, ne vom pomeni într-un haos total. Numai un stat de drept, adică un stat în care se respectă şi se realizează legile, este capabil să garanteze cetăţenilor săi o viaţă normală. Referendumurile, însă, şi apelurile liderilor separatişti la nesupunere civică urmăresc un scop opus — să dezorganizeze societatea, să reteze de la rădăcină statalitatea Moldovei. Mai în scurt, să tulbure apele cît mai tare, iar apoi, te pomeneşti, şi vor coti istoria îndărăt.

Iată de ce, atunci cînd aud referiri la «vrerea maselor populare», eu zic: stop, haideţi să precizăm interesele— punem de o parte năzuinţele sincere a mii şi mii de oameni şi de alta — ambiţiile politice ale «căpeteniilor» lor, care, profitînd de viitoarea restructurării, s-au căţărat în jilţuri de conducere ori tind să urce în ele. Sînt ferm convins: Parlamentul şi Guvernul Moldovei vor putea găsi limbă comună cu locuitorii din Transnistria şi din Bugeac. Chiar să fie aceasta o cale cît de grea. Nu avem ce împărţi, Moldova e una pentru toţi. Şi noi toţi deopotrivă, indiferent de naţionalitate, vrem s-o avem bogată, paşnică, fericită. Eu am încredere în înţelepciunea ţăranilor, muncitorilor, intelectualităţii

ZONA DE SECURITATE.md

latină, monumentele clasicilor literaturii noastre.

— Să admitem că se vor respecta termenele stabilite de lege; e real oare ca peste cinci ani în același Tiraspol, unde nouă zecimi din populație este rusofonă, toți să înceapă a vorbi moldovenește? Doar se știe că acolo nu există nici mediu lingvistic, nici condiții pentru studierea limbii de stat. Oare n-ar fi mai rațional să nu se stîrnească nemulțumirea oamenilor, să se stabilească pentru unele regiuni ale Moldovei, regimuri lingvistice speciale, făcîndu-se anumite înlesniri, în special în domeniul documentației de serviciu?

— Legislația noastră prevede folosirea a două limbi în domeniul documentației de serviciu — în funcție de necesitate. Cît privește posibilitatea revenirii la unele deziderate ale legii, e știut că în toate țările democratice lucrul

— Credeți că n-au temei?

— Știți, au demagogii un procedeu îndrăgit — atribuie oponentului idei care nu-i aparțin, iar apoi îl înfierează. În pofida faptului că și eu, și prim-ministrul Mircea Druc am declarat în repetate rînduri că actuala conducere a republicii nu a pus și nu pune problema unirii cu România, ideologii separatismului parcă nici nu aud aceasta. Ei au un singur argument: cică, asemenea tendințe s-au manifestat la congresul Frontului Popular al Moldovei. Dar, să mă iertați, pretențiile să fie adresate Frontului Popular, și nu conducerii republicii. Îmi pare foarte rău, că nu toți cei din Transnistria și din stepa Bugeacului își dau seama că Moldova nu are nevoie de «încadrări», «alipiri» sau chiar «federații». Ea are nevoie de o statalitate adevărată, adică de suveranitatea republicii. Pentru afirmarea ei trebuie să pledăm toți, indiferent de naționalitate.

drăznit să-și spună durerile cu glas tare, fără a se teme că vor fi condamnați și pedepsiți de «internaționaliștii» din conducere și abia de la o vreme încoace li s-a permis să vorbească deschis de comunitatea lor de limbă, cultură și istorie cu frații români de dincolo de Prut. Nu trebuie condamnat un popor care la el acasă, pe pămîntul strămoșilor săi, poate în sfîrșit să se uite gospodărește în jur și să înceapă a crea acasă la ei legi și norme proprii de orînduire a vieții. Trebuie să se țină cont că Moldova nu e un teritoriu, ci întîi de toate e o țară a moldovenilor, care istoricește i-au avut de vecini, înțelegîndu-se de minune, pe reprezentanții altor popoare. Totodată nu ne îndoim, că atît moldovenii, cît și nemoldovenii au aceleași drepturi cetățenești, la noi nu sînt și nici nu pot fi oameni de mîna a doua.

— Dar locuitorii din Transnistria și din sudul republicii anume declară că li se le-

Chiar să fie aceasta o cale cît de grea. Nu avem ce împărți, Moldova e una pentru toți. Și noi toți deopotrivă, indiferent de naționalitate, vrem s-o avem bogată, pașnică, fericită. Eu am încredere în înțelepciunea țăranilor, muncitorilor, intelectualității din stînga Nistrului și din stepa Bugeacului. Cred că bunа-cuviință a poporului îi va sugera ceea ce este azi mai important — să croiască hotare și republici născute moarte ori să se ocupe cu ceea ce e de importanță vitală pentru noi toți — trecerea la economia de piață. Cred în capacitatea poporului de a face alegerea justă și de a-i pune la punct, în sfîrșit, pe politicienii care îi împing spre prăpastie. Și acest lucru trebuie făcut cît mai curînd. Din păcate, țara noastră cunoaște prea multe exemple tragice de întîrziere.

E. CONDRATOV.

(«Izvestia» din 23 octombrie 1990).